

Tønsberg Arbeiderpartis 90-års jubileum

Statsminister Gro Harlem Brundtland

JUBILEUMSTALE

14.2.92

Med forbehold om endringer

De 90-årene Tønsberg Arbeiderparti i dag markerer spenner over den perioden i vår lands historie hvor arbeiderbevegelsen vokste fram som en politisk kraft og formet vårt land. Gjennom denne perioden ble Norge utviklet fra et fattigsamfunn til et velferdsamfunn. Et samfunn bygd opp gjennom felles innsats og solidarisk handling.

Vi har tro på at mennesket selv kan forme sin historie. De som var med å stifte Tønsberg Arbeidersamfunn i 1902 bar - som alle pionerene landet over - i seg en drøm, en tro, en vissthet. De ville bygge landet og de ville bygge om samfunnet. De måtte ha en god porsjon optimisme - og de viste at når vi vil, så kan vi.

Hva er det som gjorde Arbeiderpartiet til en politisk kraft som kunne forandre samfunnet? Troen på at det nytter. Ideene vi bygde på. Hvem var det som gjorde jobben? Det er de som møttes for å diskutere, for å studere - som i Tønsberg Arbeidersamfunn. De hundretusener av plakatklistrere, brosjyrebærere, loddkjøpere, ideologer, diktere, kaffekokere - etterhvert ordførere, regjeringsmedlemmer og alminnelig kontingentbetalere - det er de som har gjort Arbeiderpartiet til en så slagkraftig folkebevegelse. Det er dere ute i kommunepartiene og lokallagene som har skapt grunnlaget - fordi dere er lytteposter og budbærere.

Vi har gjennomført en revolusjon i disse 90-årene. Men vi valgte den langsomme revolusjonen. Det ble aldri lagt dynamitt i borehullene. Vi laget en sosial revolusjon som skapte frihet og nye muligheter for alle - men uten at vi tok friheten fra noen. Vi fjernet privilegier, men gjorde ingen maktesløse.

Tønsberg Arbeidersamfunn ble stiftet i et samfunn med dype klasseskiller. Flertallet av småkårsfolket ble ikke bare utbyttet - de ble også

berøvet selvrespekten. Klasseskillene var ikke bare bygd inn i samfunnet - de var bygd inn i folks sinn. Mot arbeiderklassens armod sto overklassens hovmod. Undertrykkingen førte til underdanighet. Pionerene hentet sin styrke fra svakhet. Parolen ble frihet fra nød og tvang - til arbeid og virke.

Langsomt ble ideene og parolene til praktisk politikk. Det var en hard og seig kamp. Men den ble vunnet. Bit for bit ble samfunnet bygget om. Friheten og mulighetene ble utvidet på alle livets områder. Det hele kan sammenfattes i ett ord: Velferdssamfunnet. Det ga frihet - men også trygghet. Det ga rankhet og selvrespekt.

I jubileumsberetningen som ble skrevet til dette partiets 60-års jubileet står det om Tønsberg Arbeidersamfunn - forløperen til partiet: "Her var alle på like fot og uten hemmende respekt for gamle autoriteter". Så enkelt kan det sies.

I dag står vi igjen overfor nye utfordringer. Igjen er det Arbeiderpartiet man vender seg til. Når de tunge takene skal tas i norsk politikk, er det Arbeiderpartiet som må stå i spissen. Og vi vet at velferdssamfunnet ikke er skapt en gang for alle. Det byggverk vi har reist slites og eldes. Derfor må det bygges om, hvis det skal bestå og styrkes.

Arbeiderpartiets rolle som samfunnsbygger springer ut av evnen til å se kritisk - ikke bare på de gamle autoriteter - men også på det vi selv har skapt. Derfor er et jubileum ikke bare en fortidsfeiring - men en samling for fremtiden.

Våre grunnleggende verdier har alltid vært Frihet, Likhet og Solidaritet. Derfor må vi spørre: Hvordan skal vi sørge for at disse verdiene får gjennomslag også i fremtiden? Hvordan kan vi sikre et samfunn med en bærekraftig utvikling, som har en sunn økonomi og hvor alle er i arbeid? Der barnas behov og oppvekstvilkår blir godt ivaretatt og som ivaretar omsorgen og omtanken for syke, uføre og eldre? Hvordan deltar vi best i aktivt samspill mellom land for å fremme fred og sikkerhet i verden?

Vi må lete fram nye redskaper og virkemidler for å sikre styringen og demokratiet, i en ny teknologisk og internasjonal virkelighet.

Den politiske hovedutfordringen er å samle oppslutning om et sterkt fellesskap, både nasjonalt og internasjonalt.

Det er disse spørsmålene vi arbeider med i programdebatten - som skal munne ut i et program for resten av dette tiåret. Gjennom dette programmet må vi skape en ny tro på fremtiden med utgangspunkt i de muligheter landet har.

La det ikke være noen tvil om hva som er vår viktigste utfordring: Vi må få ned arbeidsledigheten. Skal vi makte det og samtidig gi grunnlag for å løse de mange andre oppgavene vi ønsker å løse, må vi skape grunnlag for økt verdiskapning. Det er den eneste farbare veien.

La meg også ved denne anledningen understreke: Arbeid for alle er vårt viktigste mål og vår største oppgave. Derfor må vi slå tilbake tendensene som brer seg til å gi opp målet om arbeid for alle og innrette oss på at ledigheten skal forbli høy.

Det er ikke vanskelig å forstå at partifeller opplever det som tungt at arbeidsledigheten økte gjennom fjoråret. Det er en tung oppgave å snu en utvikling som går i negativ retning. Det er vanskelig - men det må ikke få oss til å gi opp. Det er bare en ting som nytter: Tro på egne krefter - og slåss videre. Hvem skal stå vakt om arbeid for alle, hvis vi ikke lenger gjør det?

Vi holder fast på målet om arbeid for alle fordi arbeid er grunnlaget for den enkeltes velferd og frihet. Men denne målsettingen er jo like viktig fordi vi må øke verdiskapningen i samfunnet. Hvordan skal vi ellers få grunnlag for alt det andre vi ønsker å gjøre? Vi må få sysselsettingen opp, hvis vi skal få mulighet til å gjøre alt det andre vi ønsker - i velferdspolitikken, i fordelingspolitikken, i distriktspolitikken og i miljøpolitikken. Vi vet at det blir krevende bare å finansiere de

velferdsordninger vi nå har i et 10-20 års perspektiv. Vi har allerede foretatt justeringer i Folketrygdens ytelser for noen grupper. Hvis vi skal løse flere oppgaver, må grunnlaget legges gjennom å skape flere verdier. Vi må skape mer for å kunne dekke nye og voksende behov - og for å øke kvaliteten på det vi gjør. Uten arbeid for alle, stopper velferds-Norge.

Vi har gode muligheter til å møte disse utfordringene. Tenk på hvilke muligheter de hadde, de som samlet seg for 90 år siden. Ja, vi behøver ikke gå så langt tilbake. Hva var situasjonen etter andre verdenskrig? Da maktet vi å bygge opp samfunnet gjennom felles løft, og gradvis utviklet vi et velferdssamfunn jeg tror svært få kunne drømme om.

Vi står i dag langt bedre rustet, enn vi gjorde den gang. At vi i noen år nå har slitt med en arbeidsledighet som er langt høyere enn vi er vant til - og som vi ikke skal slå oss til ro med - må ikke få oss til å miste troen på at vi kan øke sysselsettingen. Til tross for at ledigheten nå er høyere er noen gang - er det faktisk slik at det er rundt 375.000 flere i arbeid i dag enn i 1970, og 70.000 fler enn i 1980. Hvorfor skulle vi ikke greie å skape flere arbeidsplasser de neste årene, når vi har greid å skape så mange flere de siste tyve?

Jeg har tro på at vi skal greie oppgavene. Vi har mye positivt å bygge på: Norge har en sterk utenriksøkonomi; en stor beholdning av verdifulle naturressurser; mange bransjer står sterkt internasjonalt; et omfattende forsknings- og utdanningssystem og gode forhold mellom partene i arbeidslivet. Alt dette er forutsetninger som vi kan trekke store vekslers på i den jobben vi står foran.

Et annet spørsmål som står sentralt i programdebatten er spørsmålet om Norge skal søke medlemskap i EF eller om vi skal nøye oss med en EØS-avtale. Arbeiderpartiet har et særlig ansvar for denne debatten. Partier som har hatt svarene klare i mange år lar seg knapt påvirke av at vi går inn i en ny tid, med sterke endringer i hele vår verdensdel. Disse partiene

plasserer seg til kamp på hver sin ytterkant av den store søkende, tenkende og spørrende gruppen.

Vi har lagt stor vekt på å ha en demokratisk debatt der flest mulig kan føle seg hjemme om dette viktige spørsmålet. Den skal være med på å gi svar på de spørsmål som mange mennesker stiller seg. Dette gjelder våre verdier og ønsker for fremtiden. Det gjelder den legitime tvil og tro.

Jeg skulle ønske flere følte ansvar for at Norge unngår den dype splittelsen vi opplevde i 1972 om dette spørsmålet, en splittelse som gikk langt inn i familie- og vennskapsforhold. Jeg forstår ikke hvorfor partier som allerede har tatt stanspunkt - uten en grundig debatt, er så opptatt av at vi skal bestemme oss, før vi har tatt oss tid og ro til å gjennomføre debatten.

Vi har forlatt etterkrigstidens Europa. Det skal noe til å følge med når vante forestillinger om venner og motstandere forandres så raskt. For bare to år siden ville vi sett rart på dem som sa at Tsjekkoslovakia, Ungarn og Polen mest av alt ønsket å bli medlem av EF. Vi ville ikke trodd dem som sa at Russland ville erklære seg selvstendig og ønske medlemskap i NATO.

Slike raske forandringer gjør at fremtiden kan virke uoversiktlig sammenliknet med de stabile tiårene etter krigen. Men da skal vi huske på at fremtiden på slutten av 1940-tallet kan ha virket enda mer uoversiktlig enn i dag. Grunnlaget for den frihet vi har opplevet i Vest-Europa ble lagt av de som hadde mot, klarsyn og handlekraft i de årene.

Haakon Lie skriver i sine memoarer om det store drama de opplevet dengang. "De prøvde å se inn i en ukjent framtid; de forsøkte å bedømme en komplisert utvikling; de måtte vurdere risiko, men også muligheter; de var på søk for å finne den rette veien. () Hvor gjerne skulle jeg ikke ha sett at både engstelsen og motet hos dem hadde kommet bedre fram!", skriver Haakon Lie.

Også vi må ha mot. Som et ansvarlig parti vet Arbeiderpartiet at det ikke finnes enkle standardsvar, at det ikke nytter å ønske seg til resultater.

Selvsagt kan det være fristende å velge en kortsiktig strategi for å høste partipolitisk gevinst. Dessverre ser vi altfor mange eksempler på dette i dag. Men vi kan ikke ønske oss tilbake til fortiden ved å si nei til alt som er nytt. Arbeiderpartiet har aldri - og vil aldri - løpe fra ansvaret - selv om det er tyngende.

Tankegangen bak det vest-europeiske samarbeidet er i grunnen enkel. På stadig flere områder er vi i samme båt, det enkelte lands interesser faller sammen med felles-interessene. Da må landene samarbeide tettere og mer forpliktende, for ikke å havne i felles avmakt.

Vi er allerede en del av dette samarbeidet. Når nesten 90% av alt vi eksporterer går til EF- og EFTA-landene, er vi avhengig av det som skjer på disse markedene. Derfor er det så viktig å sikre oss at norske bedrifter kan konkurrere på like vilkår, innenfor et felles regelverk. De som hevder at EØS-avtalen gir grønt lys for markedskreftenes frie spill er ganske enkelt historieløse. Det avtalen gjør, er jo nettopp å sette rammer for hvordan disse kreftene skal virke. Det dreier seg ikke først og fremst om et fritt marked, men om fair play. Det er få steder det er mer regler og reguleringer enn i EF.

Verken EØS-avtalen eller et EF-medlemsskap er derfor noen billett til en trygg og problemfri fremtid. Det vil bare være en nødvendig sikkerhet mot at noen ustraffet kan spenne beinkrok på norske bedrifter i kampen om markedene. Vi avtalefester spillereglene. Men hvor godt vi spiller, avhenger av hvor dyktige vi selv er.

Det virkelig nye i den utviklingen som nå skjer, ville vært om vi skulle si; nei, vi vil ikke delta i dette. Vi vil ikke være med på å utvikle et nytt samarbeidsmønster i Europa - som det eneste vest-europeiske landet vil vi helst holde oss for oss selv!

Det ville være et dramatisk valg. For vi skal huske på at alle de spørsmålene vi ønsker å løse gjennom denne avtalen - det er utfordringer

som alle land i Vest-Europa møter. Det er ikke slik at våre bedrifter slipper å konkurrere på europeiske markeder - at vi slipper å delta i forskning og utvikling eller at vi kan stenge miljøproblemene ute bare vi sier nei til å være med. Tvert i mot - de økonomiske og teknologiske utfordringene vi møter - de møter vi uansett hvilken samarbeidsform vi velger å ha med EF og de andre EFTA-landene, ja de ville blitt enda større om vi skulle bli stående alene.

Noen frykter for at et nærmere samarbeid med andre europeiske land skal true det norske velferdssamfunnet. Andre er bekymret for at vi skal måtte slå av på vårt høye ambisjonsnivå i miljøpolitikken. Jeg tror vi vil få erfare at positive krefter i andre land har like stor vilje til å sikre sin egen og sine barns fremtid som vi har.

Det er lett å se at det ikke finnes noen lik modell hverken for velferd eller offentlig sektor i Europa. Bildet er preget av mangfold her som på en rekke andre områder. Men selve ideen om velferd og sosiale ordninger som et offentlig ansvar står adskillig sterkere i Europa enn mange i Norden tror.

Det er grunn til å understreke at de store forandringene i Europa betyr at det å stå utenfor disse prosessene ikke betyr at alt blir som før hos oss. Det finnes ikke noe "status quo" når omgivelsene forandrer seg så raskt og så sterkt som de nå gjør. Så sterkt integrert som vi er i Europa, er det å ikke delta mye mer dramatisk enn å delta. Norge må delta, enten gjennom en EØS-avtale eller medlemskap.

Nå som i 1972 dreier debatten seg mye om vår selvråderett. Den er vi opptatt av. Ønsker vi å styrke vår selvråderett i en verden hvor mange av de alvorligste problemene må løses i fellesskap - og hvor landene åpner seg mot hverandre - må vi spørre oss selv: Hvordan sikrer vi oss innflytelse og styring der avgjørelsene virkelig fattes?

Jeg vil si som Senterpartiets leder: Folk får tenke selv.

Det å stå sammen om oppgavene og utfordringene er også et verdivalg.

Partifeller.

Ett er sikkert. 1992 vil bli et merkeår i vår historie. Igjen er det holdningen til Arbeiderpartiet som langt på vei til avgjøre Norges fremtid. Vi har aldri veket tilbake for å ta et slikt ansvar. Nå som tidligere er det Arbeiderpartiet som må forme fremtiden.

Frihet og likhet oppstår ikke av seg selv. Det må skapes gjennom en bevisst politikk. Vi må frigjøre de menneskelige kreftene, skape respekt for den enkeltes rolle og muligheter i et samfunn som inspirerer til selvrespekt, deltakelse og medinnflytelse. Vi må ha et samfunn som gir den trygghet og omsorg som er en forutsetning for at barn og unge skal utvikle holdninger, kunnskaper og ferdigheter. Det er grunnlaget for at de kan ta ansvar for seg selv og bidra i et samspill med andre.

Gratulerer med de 90 år. La oss gjøre denne markeringen til kraftsamling for de neste 90.